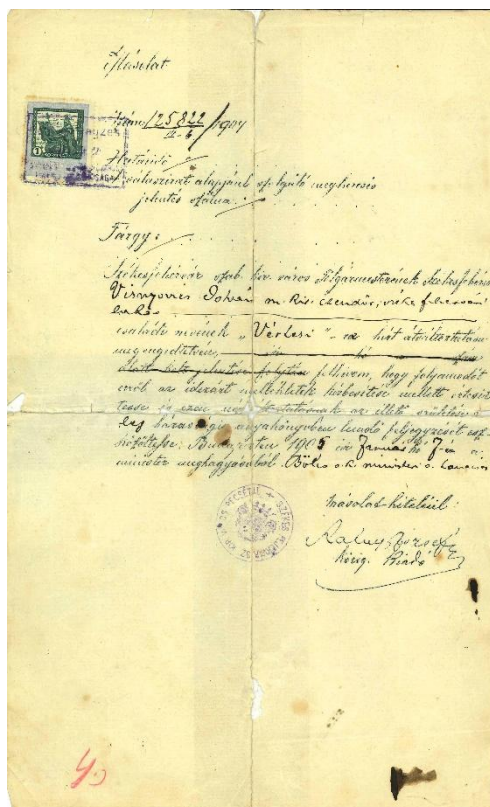

DÉDAPÁM, A KÖTÖRŐ

Dédapám, Vértesi Emil 1911-ben született, április 11-én, Debrecenben, Emma Jenkner és Stefan Visnjovics gyermekeként. Édesanyja német, édesapja horvát nemzetiségű volt. Kék szemeket és szőke haját örökölt német anyjától, és persze német nyelvtudást. Gyerekként sokszor belógtak a barátaival a debreceni Orvostudományi Egyetemre és emberi koponyákat loptak. De ezek tudományos felhasználása gyermekfejjel kimerült a járókelők módszeres ijeszgetésében. 10 éves kora körül Budapestre költöztek, ahol édesapja (ükapám) csendőrhivatalnok lett és Vértesire magyarosította a nevét – az állami szervnél ez jobban hangzott.

Minisztériumi engedély ükapám névváltoztatásáról

A Tanácsköztársaság idején, hogy a tisztjében maradhasson, hűségnyilatkozatot kellett tennie. Emiatt a Tanácsköztársaság leverése után, Horthy alatt elbocsájtották. (Később, 1945 után rehabilitálták, hős lett, mert szenvedett a Tanácsköztársaságért. Érdemrendet is kapott, és végül rendőrszázadosként nyugdíjazták a kommunisták, pedig csak hivatalnok volt. 1919 után asztalos lett, fával is kereskedett. Jól ment neki, Érden három házat is vettek! De minden elúszott a gazdasági válság alatt.

Dédapám, Vértesi Emil

Emil dédapám felsőfokú gazdasági iskolát végzett, majd egy bankban dolgozott, ahonnan egy magyar–német érdekeltségű biztosítótársasághoz szegődött. Sokat sportolt, profi síugró volt, versenyeken indult, de egy lesiklás során elveszítette az egyik sílécét és balesetet szenvedett. A bal szemét a későbbiekben már nem tudták megmenteni, később ki is vették, és helyette üvegszemet kapott.

Egyszer a biztosítótársaság Úrkútra küldte ellenőrzésre, a bauxitbányához. Ott ismerkedett meg leendő feleségével, az akkor 16 éves Wolf Annával. Már javában tartott a háború, a dédapám meg csak átutazó volt Úrkúton, úgyhogy Anna családja nem lelkesedett a kapcsolatért.

Dédmamám az 1950-es évek elején

De a háborúban valószínűleg másképp pereg az idő. Emil minden hezitálás nélkül elvette Annát, majd össze is pakoltak, és mentek Muraközbe egy német érdekeltségű olajtársaság telephelyére.

Itt mindennaposak voltak a partizánakciók, de Emil dédapám talpraesett volt, megértette magát bármilyen nyelven, és egy pisztolya is volt. Amíg lehetett, ott maradtak, de 1945-ben már kimenekítette őket a cég Németországba. Éppen csak megérkeztek Hamburgba – akkor már leendő nagyapám nagyobbik testvéreivel –, amikor a szövetséges bombázók már Hamburg fölött jártak. Úgyhogy ismét útra keltek, de már Magyarország felé igyekeztek. Emil egy kisebb vagyonért cserébe szert tett egy szenesvonal két vagonjára, abban utaztak. A határon őt nem engedték át, mert „nyugatos volt” (német cégnek dolgozott), a családját viszont igen.

Dédmamám az 1960-as években

Mikor pár hónappal később elengedték, a család után ment, Úrkútra költözött, és az ércbányában kezdett el dolgozni. Az 1950-es évek elején mindenkinek rosszul ment a sora. Emil a TETOBÁ-nál (Tej – Tojás – Baromfi állami gazdaságnál) dolgozott, s hogy megjelenek – állítólag – eladta az Úrkút felett lévő gubicza-hegyi erdőt... ami nem az övé volt.

1953-ban elítélték, és másfél évig törte a követ Uzsabányán. A papám emlékezett, hogy meglátogatták egyszer a kőbányában, ahol kézi termeléssel, kalapáccsal törték a követ a rabok. Emlékezett a sok-sok csíkos „szerelésre”.

1956 októberében barátja Svájcba hívta, a család összepakolt, indulásra készen álltak, egy Petőfi kötet azonban nem fért be a bőröndbe. Lánya, Gabriella azonban ragaszkodott hozzá, nem volt hajlandó elindulni nélküle, s így végül otthon maradtak. Legalábbis a nagyapám így emlékszik rá. Uzsabánya miatt nem kapott sehol állást. Végül messze, Zalaszentgróton, a kertészeti lággyárban kezdett el dolgozni, hétvégeként járt haza motorral a családhoz. 55 évesen lerokkantosították a szeme miatt, amit minden történeti vihar közepette is sikerült odáig megmentenie, egy Danielisz nevű veszprémi szemésznek köszönhetően. A szemét csak ekkortájt kellett kivenni, ami jól is jött a nyugdíjazáshoz.

Dédapám és dédmamám, közöttük másfél éves unokájuk, Éva, az én anyukám

Nyugdíjasként üvegházat és több fóliasátrat épített. Míg a házban a család fával fűtött, az üvegházban központi fűtés volt. Telefon is volt a sátorban, hogy bármikor felhívhassa feleségét. Hatvanévesen beiratkozott a Gödöllő Kertészeti Egyetemre. Rájött, hogy a tan gazdaságokban a magángazdasághoz szükséges tudás mellett a legkitűnőbb magokat is megszerezheti. Az egyetemet nem végezte el, de a fóliasátrak szép jövedelmet hoztak. Vettek egy 850-es Fiatot, rávette dédanyámat, hogy tanuljon meg vezetni, bepréselték magukat és az árut a Fiatba, és Ajkától Veszprémig szállították a boltokba a paradicsomot, paprikát, uborkát. 1983-as haláláig ebből az őstermelésből éltek Úrkúton.

Amikor a történelem újra és újra kifogott rajta, mindig feltalálta magát. Ma talán azt mondanánk, ügyes svindler volt, de szerintem, ha máskor él, vagy máshol él, nagyszerű karriert futhatott volna be.

Veiland Hunor

8. oszt.